

Kaya Elif (2021). Toplumsal Eşitsizlik ve Dijital Okuryazarlık: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2021 Sonbahar -02-(32-69)

TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK VE DİJİTAL OKURYAZARLIK: LİSE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

SOCIAL INEQUALITY AND DIGITAL LITERACY: A FIELD RESEARCH ON HIGH SCHOOL STUDENTS

Elif KAYA^a

Doi: 10.53281/kritik.984041

^a Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 0000-0003-4629-6647

MAKALE BİLGİLERİ

Makale:

Gönderim Tarihi: 17.08.2021

Ön Değerlendirme: 11.09.2021

Kabul Tarihi: 17.12.2021

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal Eşitsizlik, Dijitalleşme, Dijital Bölünme, Dijital Okuryazarlık.

Key Words:

Social Inequality, Digitalization, Digital Divide, Digital Literacy.

ÖZET

Toplumsal eşitsizlik, insanlık tarihi kadar eski bir konu olmakla birlikte toplumsal yapının temel özelliği olarak bütün toplumlarda görülmektedir. Toplumsal eşitsizlik olgusu, kaynaklar, sahiplik ve otorite başta olmak üzere statü ve rolleri belirleyen bir duruma işaret etmektedir. Eşitsizliğin önemli parçalarından biri de eğitim ve okuryazarlıktır. Sosyal tabakalaşmanın önemli ölçütlerinden olan okuryazarlık, bireyin hangi toplumsal grup ve sınıfın içerisinde yer alacağını belirleyen unsurlardandır. Dijitalleşme, bilginin dijital formata yani ses, görüntü, simge ve sembollerin sayısala dönüştürülmesidir. Dijitalleşme bununla birlikte kendi okuryazarlık dönüşümünü de meydana getirmektedir. Dijital okuryazarlık olarak adlandırılan yeni okuryazarlık türü, etkileşim kaynaklı olarak bireyin dijital dünyada var olmasını sağlamaktadır. Dijitalleşme, mevcut yapıların üzerine inşa edildiği için toplumsal alanda birçok olumsuz olguyu da beraberinde taşımıştır. Bu olgulardan biri de eşitsizliğin dijital alanda devam etmesidir. Dijital bölünme, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim, kullanım ve bunları analiz etme noktasında yaşanan eşitsizlikler olarak tanımlanır. Eşitsizliğin kökeninde demografik özelliklerin yanı sıra sosyo- ekonomik ve kültürel değişkenler yer almaktadır. Toplumsal eşitsizlik ve dijital okuryazarlık ilişkisini ortaya koyan bu çalışmada, dijital okuryazarlık olgusu sosyo- ekonomik değişkenler göz önünde bulundurularak dijital yerli olarak adlandırılan sekiz yüz lise öğrencisi üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre; sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerin teknolojik araç sahipliği ve kullanım amacı açısından farklılaşmalara neden olduğu, katılımcıların teknoloji kullanım amaçları ile dijital okuryazarlık alt boyutları arasında ilişki olduğu bulgulanmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin okul türlerinin dijital okuryazarlık alt boyutları ile bağlantılı olduğu ve sosyo-ekonomik yapıların dijital okuryazarlık alt boyutlarında farklılaşmalar oluşturduğu gözlemlenmiştir. Diğer taraftan bireyin yer aldığı tabakanın dijital okuryazarlıkta önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

* Bu makale, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Tezli Yüksek Lisans programında hazırlanan "Toplumsal Eşitsizlik ve Dijital Okuryazarlık: Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması" isimli yüksek lisans tez özetidir.

Elif KAYA

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4629-6647>

E-mail : elif.kaya@selcuk.edu.tr

ABSTRACT

Social inequality is an issue as old as humanity, yet it exists in every culture as the foundation of the social structure. The concept of inequality refers to a phenomenon that defines status and roles including resources, ownership and primarily the authority. Education and literacy are among the most important elements of inequality. Literacy, as one of the most important indicators of social stratification, is among the factors that define the social groups and classes the individuals belong to.

Digitalization is the transformation of knowledge into a digital format, in other words it is the transformation of audio, images, signs, and symbols into digits. Digital literacy enables individuals to exist in the digital world through interaction. Since digitalization was built on existing structures, it came along with many negative phenomena in the social area. One of these is that inequality continues in the digital field. Digital divide refers to the inequalities in accessing, using and analysing information and communication technologies. Socio-economic and cultural variables along with demographic features underlies the inequality.

The present study on the relationship between social inequality and digital literacy, analyses digital literacy taking socio-economic variables into consideration on digital native eight hundred high school students. The variations in technological device ownership and purpose of use by socio-demographic and economic features, and the relationships between the purposes of using technology and digital literacy were analysed using the collected data. It was found that student's types of schools had significant effect on the sub-dimensions of digital literacy and socio-economic structures caused in variations in the sub-dimensions of digital literacy. Additionally, the social class the individuals are in is significant digital literacy.

GİRİŞ

Toplumlar, tarihsel süreçte bazı temel özelliklerine göre tanımlanmakta ve özellikler değiştikçe tanımlamalar da değişmektedir. Bugüne kadar tarım, sanayi, bilgi toplumu üzerinden şekillenen tanımlama, günümüzde ağ temelli bir tanımlama ile kendini ortaya koymaktadır. Bilgi, teknolojik araçlarla zaman ve mekândan bağımsız olarak dolaşıma ve ulaşımına açık hale gelmiş ve toplumdaki belirleyici unsur olarak yerini almıştır. Bilgisayar ve internet teknolojisi, kendi alanı olan dijitalleşmeyi de meydana getirmiştir. Dijitalleşme sonucu teknolojinin işlevselliği artmış, bilgi ve verilere erişim kolaylaşmış böylece iletişim alanında yeni bir dönüşüm başlamıştır. Bu doğrultuda bilgi toplumunda öne çıkan bireyselleşme, teknoloji kullanımı ve bilgiye erişimi zorunlu kılmıştır. Fakat tarım ve sanayi toplumlarında olduğu gibi bilgi üzerine şekillenen toplumsal yapıda bazı sorunlar sürdürülerek devam etmiştir. Sosyo- ekonomik ve kültürel değişkenlerin teknolojik araçların sahipliğindeki etkisi insanlar arasındaki eşitsizlikleri arttırmıştır. Bu sosyal eşitsizliğin dijital alana aktarılması ‘dijital bölünme’ kavramı ile tanımlanmakta ve bireylerin teknolojiye erişim ve sahiplik konusunda yaşadığı farklılaşmaları kapsamaktadır (Parsons ve Hick, 2008).

Dijital bölünme kavramı, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim sorununun yanı sıra bireyin dijitalleşme ile üretilen olguları nasıl okuyacağını da etkilemektedir. Dijitalleşen dünyada bireyin gündelik hayatı başta olmak üzere her alanın yeni okuryazarlıklar üzerinden yeniden okunmasını zorunluluk olarak görülmektedir. Bu nokta sosyal eşitsizlik ve dijital bölünme okuryazarlık olgusu üzerinde etkili olmaya devam etmektedir. Toplumsal tabakalaşma, toplumda yer alan gruplar arasında belirli kazanımlar elde etmek açısından kaynaklanan yapısal eşitsizliklerin ortaya çıkış süreci olarak açıklanmaktadır. Tabakalaşmanın nedeni, sosyal kurumların değerli görülen kaynakları, ayrıcalıklı bireylere dağıtması ile birlikte kaynaklar üzerinde eşitsiz bir kontrol oluşturulmasıdır. Diğer yandan sosyal yapı içerisinde önemli görülen statü, rol, saygınlık ve otorite gibi ayrıcalıklar eşitsizliklerin sürdürülmesine neden olmaktadır.

Toplumsal tabakalaşma günümüzde halen ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu sosyal tabaka, eğitim başta olmak üzere sosyo-ekonomik ve kültürel hayatı doğrudan etkilemektedir. Her alanda olduğu gibi sosyo- ekonomik durum, ailenin gelir ve eğitim düzeyi çocukların eğitim koşullarını belirlemektedir. Bu durum bireyin teknoloji sahipliği konusunda da kendini göstermektedir. Toplumun her alanında görülen eşitsizlik özellikle eğitim ve sosyo-ekonomik boyutları ile birlikte bireyleri doğrudan etkilemektedir.

Dijital okuryazarlık internet teknolojisi başta olmak üzere dijital alanın okunması, tartışılması ve

yeniden üretilmesi ile ilgilidir. Dijital alanı oluşturan platformlar aynı zamanda kendi okuryazar kitlesini de oluşturmaktadır. Diğer yandan ise kullanım açısından sürekli gelişim gösteren dijital platformlarda kullanıcı tabanlı üretim düşük düzeyde kalmaktadır. Özellikle öğrencilerin dijital okuryazarlığı kullanma biçimi; işlevsel ve eleştirel boyutuyla hem üretim hem de tüketim anlamında dikkat çekmektedir. Dijital okuryazarlık, iletişim teknolojilerinin hızla geliştiği ve bilgi akışının sürekli değiştiği bilgi çağında, insanlara kaliteli ve değeri yüksek içeriklere ulaşacak beceriyi kazandırmayı hedeflemektedir. Dijital dünyada bireyler içerik tüketmenin yanı sıra tasarım, görüntü ve sesten oluşan içerik üretme kullanımlarını öğrenerek dijital kültüre katılım sağlamaktadır.

1. Toplumsal Eşitsizlik ve Dijital Bölünme

Eşitsizlikler her daim toplumlarda var olmuş ve sosyal hayatı doğrudan etkilemiştir. Toplumlar her zaman benzer özellikleri taşıyan sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarda yer alan bireyleri bir grup içerisinde kategorize etmiş, bunlara verilen hak ve ödevler ile diğer grupları ayırmıştır. Bu ayrıştırma insanların farklı konumlarda yer almasına neden olmuştur (Erdendoğdu, 2014: 4). Toplumsal eşitsizlikle doğrudan bağlantılı olan tabakalaşma, eşit olmayan yaşam koşullarına ve sosyal durumlara sahip insanların toplumda ayrışması ile oluşan eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır (Berber, 2003: 223). Eşitsizliklerin sürekliliğini sağlayan unsurlar her dönem yeniden inşa edilmiştir. Toplum aynı zamanda kendi işleyişini sağlayabilmek için ötekine muhtaç olmuş ve ötekinin üretilişini zorunlu kılmıştır (Gasset 2007: 35-54). Sosyal kurumların değerli görülen kaynakları ayrıcalıklı bireylere dağıtması ile birlikte kaynaklar üzerinde eşitsiz bir kontrol oluşturulması tabakalaşmayı tanımlamaktadır (Grusky, 2019: 3). Toplumsal tabakalaşma, toplumda yer alan gruplar arasında belirli kazanımlar elde etmek açısından kaynaklanan yapısal eşitsizliklerin ortaya çıkış süreci olarak açıklanmaktadır (İnce, 2017: 296). Toplumdaki kişilerin fiziksel, ruhsal ve biyolojik gibi özellikleri de dâhil olmak üzere belirli etkenler üzerinden birbirlerinden farklılık göstermeleri tabakalaşma kavramını ortaya çıkarmaktadır (Kalaycıoğlu, 2002: 298).

Toplumsal sınıf kavramı denildiğinde ise akla gelen ilk isim Karl Marx'tır. Marx, eserlerinde yoğunlukla sınıf olgusunu tartışmasına rağmen özel bir sınıf kavramı tanımlamamıştır. Hatta sınıf olgusunun içeriğini ve sınırlarının çizilmesi ile ilgili sorunlar yaşamıştır. Fakat kapitalist sistemi iki sınıflı bir yapıya ayırmıştır. Bunlar burjuvazi ve proletaryadır. Her sınıf kendi ekonomik süreçleri üzerine şekillenmiştir. Hatta bu sınıfların ortaya çıkışı ve sürdürülmesi üretim araçlarının sahipliği üzerine kuruludur. Değişimin yönü de bu sahiplikle ilgilidir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 62-64). Sınıf, toplumda benzer zenginlik, statü ve güce sahip grupların oluşturdukları katmana karşılık gelmektedir. Toplumsal sınıflar toplumda bireyin nasıl algılanacağını ve ona nasıl davranılması gerektiği açısından

önemli bulunmaktadır (İnce, 2017: 302).

Toplumda otorite ve statü farklılıklarına dayalı eşitsizlik kaynaklı birçok hiyerarşik sınıf mevcuttur. Kişinin içine doğduğu ve bütün ilişkilerinin bu doğrultuda belirlendiği sosyal sınıflar, tabakalaşma sisteminin ortaya koyduğu bir olgudur. Örgütlenmemiş gruplardan oluşan sosyal sınıflardaki bireyler birbirine uzak olmakla birlikte bu grupların üyeleri belirli faaliyetler için zorlama güçleri yoktur. Tabakalaşmanın ürünü olan sosyal sınıflar insanları eğitim derecesi, sahip olduğu sosyal statüler ile diğerlerinden ayırmakta ve bu şekilde statü gruplarını oluşturmaktadır (Dönmezer, 1994: 299-301). Bu noktada Marksist bakış açısı farklı olgular üzerinden sınıf kavramını tartışmaktadır. Özellikle örgütlenmiş toplumsal sınıf kavramı öne çıkmakta, sınıf tabakalaşmanın ötesinde siyasal bir anlam kazanmaktadır. Bu açıdan Weber'in tabakalaşma ile ilgili tezleri daha çok öne çıkmaktadır. Statü üzerinden şekillenen bu durum, tarihsel dönüşüm ve değişimlerden hangi olguların öne çıktığı, toplumsal çatışma alanlarının nasıl düzenleneceği ve toplumun yeniden inşa edileceği ile ilgilidir (Turner, 2000: 23).

Weber, ekonomi temelli eşitsizliklerin sosyal sınıfları ortaya çıkardığını ifade eder. Ancak diğer yandan kişinin sahip olduğu vasıfların yanı sıra bilgi becerisindeki farklılıklar da tabakalaşmanın ortaya çıkmasında etkin faktörler arasında yer almaktadır. Weber, toplumsal tabakalaşma kavramını sosyal sınıf, statü ve parti üzerinden tanımlamaktadır (Turner, 1997: 62; Kalaycıoğlu, 2002: 307). Statü, kapitalist toplumlarda insanların toplumda nasıl değerlendirildiğini belirleyen önemli bir unsurdur. Birey veya grupların toplumda edindikleri ve kazandıkları konumlar statü kavramı ile açıklanmaktadır. Statü, toplumun kendi üyelerini ne şekilde anlamlandırdığını göstermektedir (Ceylan, 2011: 93). Linton (1936: 113), statü kavramını aynı zamanda bireyin toplumda işgal ettiği konum olarak tanımlamaktadır.

Birey, sahip olduğu özellik ve ayrıcalıklara göre toplumda belirli bir konumda yer almakta ve statü bu konumu doğrudan belirlemektedir. Statü gruplarını sosyal topluluk olarak adlandıran Weber (2006: 277), statü gruplarının ekonomi tarafından belirlenen gruplardan farklı olduğunu vurgulamaktadır. Weber'in ifadesine göre sosyal sınıflar ekonomik eşitsizliklerden oluşurken statü grupları bireylerin hayat tarzları tarafından belirlenmektedir. Statü grupları kişilerin güçlerini temsil eden hiyerarşi olarak kabul edilmektedir. Sınıf ve statü gruplarını birbirinden farklı şekilde konumlandıran Weber, mülkiyet gibi ekonomik etkenlerin sınıf için önemli bir belirleyici olduğunu ifade eder. Bu doğrultuda sosyal sınıf ekonomik güç ile statü grupları ise sosyal onurla ilgilidir. Ekonomi kaynaklı olmayan sosyal onur ve statü, toplumsal tabakalaşmanın oluşumunda önemli görülen kavramlardır (Aydın, 2018: 255). Weber, statü gruplarının toplum içerisinde saygınlık ve onura dayalı bir birlik oluşturduklarını belirtmektedir. Bu doğrultuda statü grupları, toplumu oluşturma noktasında

ekonomik sınıflardan daha etkili görünmektedir (Kemerlioğlu, 1996: 11).

Statü konumu, bireylerin toplum içindeki hayat ve konumlarının toplumsal saygınlık çerçevesinde nasıl değerlendirildiğini göstermektedir. Ekonomi temelli olmayan statü gruplarında mülk sahibi olan ve olmayanlar aynı grupta yer alabilmektedir. Bu sebeple statü grubunda ekonomik faktörler tek belirleyici etken olarak görülmemektedir. Belirli bir hayat tarzına sahip olmak statü saygınlığını en iyi ifade eden gösterge olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda maddi ve manevi değerler statü saygınlığını belirleyen unsurlardır. Weber, statü kavramını bireylerin tüketimi üzerinden açıklamaktadır. Özel kıyafetlerin giyilmesi, özel yemeklerin yenmesi ve belirli sanat etkinliklerine katılma hakkına sahip olma, statü gruplarında yer almanın ayrıcalıkları arasındadır. Kısaca toplumdaki statü tabakalaşması, statü gruplarının hayat tarzlarına göre şekil almaktadır (Weber, 2006: 282). Aynı zamanda hayat tarzı, sosyal tabaka içinde bulunan bireylerin yaşam biçimlerini belirleyen değerlerden oluşmaktadır. Tüketim alışkanlıkları, ikamet edilen bölge ve yaşanan konut, toplumsal etkileşim biçimleri, boş zaman etkinlikleri, tutum ve eğilimlerin yanı sıra giyinme ve konuşma tarzları gibi olgular yaşam biçimini belirlemektedir (Kemerlioğlu, 1996: 111).

Teknolojinin gelişmesi, bilginin değerinin artması ve hizmet temelli üretimin ön plana çıkması, hayat tarzı ile bağlantılı tüketim olgusunu da farklılaştırmıştır. Üretim sürecinin parçalanarak değışmesi ile birlikte tüketim kavramı sosyo-ekonomik belirleyici hale gelmiştir. Günümüzde tüketim, bireylerin kimlik ve hayat tarzlarını inşa etmeleri için bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tekin, 2014: 74). Bireylerin davranış kalıpları ve tutumlarının yanı sıra zaman geçirdiği mekân ve insanlar da hayat tarzını belirlemektedir. Yaşam tarzı bir bakıma sosyal tabakalaşmayı ölçen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumdaki sosyal sınıflar ekonomik farklılıkların yanı sıra hayat tarzı ve kültürel farklar üzerinden de değışmektedir (Chaney, 1996: 5).

Weber (2006: 286), üretim ve mülkiyet ilişkilerinin sınıf tabakalaşmasını oluşturduğunu, yaşam tarzına uygun tüketimlere dayalı biçimlerin ise statü tabakalaşmasını belirlediğini ifade etmektedir. Teknolojinin ilerlemesi ile yaşanan teknolojik gelişmeler ve ekonomik dönüşümler statü tabakalaşmasını tehdit ederek sınıf tabakalaşmasının önünü açmaktadır. Modern toplumların eşitsizlikler üzerine kurulduğunu belirten Sunar (2016: 20- 21), tabakalaşmanın toplumda eğitim, sağlık, spor, cinsiyet ve meslek gibi alanlarda kendini gösterdiğini ifade etmektedir. Özellikle özel okul sayısının artması ile eğitim alanında ekonomik temelli eşitsizlikler yaygınlaşmıştır. Aynı zamanda okullaşma oranlarının bölgelere göre farklılık göstermesi eğitimde yaşanan eşitsizliklere örnek oluşturmaktadır. Eğitim var olan eşitsizliklerden etkilenirken diğer yandan eşitsizliklerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kısaca sosyal eşitsizlikler eğitimdeki farklılaşmalara

sebepler olurken ilerleyen zamanla birlikte bu farklılaşma eşitsizliklerin katlanarak büyümesine neden olur.

Sınıf kavramını sahip olunan ayrıcalıklar ve bireylerin tüketimleri doğrultusunda değerlendiren Weber, eğitimin sınıf içerisinde yükselme ve statü sahibi olma imkânı sağladığını belirtmektedir (Şengönül, 2008: 173). Eğitimden kazanılan diploma ve sertifikalar, ekonomik yarara dönüşmekte ve bu şekilde bireyin toplumdaki saygınlığı artmaktadır. Kişinin kazandığı diploma ona güvence sağlamakta aynı zamanda sosyal ve ekonomik anlamda avantajları da beraberinde getirmektedir (Weber, 2006: 321). Diğer yandan gelir dağılımında yaşanan eşitsizlikler eğitimden yararlanma fırsatını doğrudan etkilemektedir. Eğitim sisteminin sınıf ilişkilerine bağımlı olduğunu belirten Bourdieu ve Passeron (1990: 199), geleneksel eğitim sisteminin sınıf ilişkilerinin yapısını yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Eğitim kurumları kültürel sermayeyi aktarırken diğer yandan sınıf ilişkilerini yeniden üretmekte ve eşitsizlikler üzerine kurulan düzeni meşrulaştırmaktadır.

2. Dijital Bölünme

Dijital bölünme kavramı ilk olarak 1990'lı yıllarda bilgi teknolojilerine erişim ve kullanım eşitsizliğine dikkat çekmek için kullanılmıştır. Dijital bölünme teriminin kökeni belli değildir ancak Gunkel, terimin ilk kez ABD Ticaret Bakanlığı'nın Ulusal Telekomünikasyon ve Bilgi İdaresi (US Department of Commerce's National Telecommunications and Information Administration, NTIA, 1999) tarafından resmi bir yayında kullanıldığını belirtmektedir. Dijital bölünmede eşitsizliklerin temelinde yatan ırk, cinsiyet ve coğrafya gibi sosyo-kültürel belirleyicilerin yanı sıra sosyo-ekonomik faktörler de önemli görülmüştür. Dijital bölünme erişim konusunda bir metafor olarak kullanılmaya başlanarak belirli koşullarda teknolojiye erişimin sınırlandırıldığını ifade eden bir kavram olarak küresel bir soruna dikkat çekmektedir (Gunkel, 2003: 500- 501). Monroe (2004: 10), NTIA'nın dijital bölünme kavramı ile ilgili yayınladığı raporda, iletişim teknolojilerinin ekonomik başarı ve kişisel gelişim açısından zorunlu hale geldiğini; dijitalleşmenin ekonomik, eğitim ve sosyal ilerleme için kritik olduğu konularına değindiğini belirtmektedir. NTIA (US Department of Commerce's National Telecommunications and Information Administration) raporları, dijital bölünmeyi 'sahiplik', 'erişim' ve 'bilgi' kavramları üzerinden açıklamakta ve toplumdaki sosyal gruplar arasında ciddi ölçüde dijital anlamda eşitsizlik yaşandığını vurgulamaktadır.

Gelişen ağ toplumunda 'dijital bölünme' sosyal ve toplumsal yaşam kalitesi açısından tartışılan bir kavramdır. Dijital bölünme, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimi olan ve olmayanlar arasındaki ayrımı ifade etmektedir. Aynı zamanda bu kavram mevcut sosyal tabakalar ile yakından ilgilidir. Teknoloji yeni bir toplumsal bölünme yaratmamakla beraber mevcut toplumsal tabakaları korumakta ve

tekrarlamaktadır (Steyaert, 2002: 200). Van Dijk (2006: 221), dijital bölünmeyi 1990'lı yılların sonu ile bilgisayar ve internet erişimi olan ve olmayanlar arasında beliren boşluk olarak tanımlamaktadır. 1990'lı yıllarda 'dijital bölünme' başlangıçta bilgi ve iletişim teknolojilerine fiziksel erişim engellerinin sonucu olarak tanımlanırken sonraki yıllarda beceri ve kullanıma dayalı yeni boyutlar da bu tanıma dâhil edilmiştir. Araştırmacılar tarafından dijital bölünmenin 'teknolojiye fiziksel erişim sağlanamaması' tanımının yüzeysel bulunması 'beceri' ve 'kullanım' boyutlarını ön plana çıkarmıştır (Van Deursen ve Van Dijk, 2015: 788).

Dijital bölünme sosyo- ekonomik ve teknolojiye erişim farklılıklarını tanımlamakla beraber özünde ikili bir yapıyı barındırmaktadır (Gunkel, 2003: 516). Dijital bölünme, insanlar arasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin yanı sıra bilgi açısından 'sahip olanlar' ve 'olmayanlar' üzerinden bir farklılık yaratmaktadır. Özellikle belirli sosyal gruplar arasında teknoloji sahipliği ve kullanım oranları farklılık göstermektedir. Sahiplik ve erişim önünde engel oluşturan sosyo- ekonomik durum, eğitim, aile ve cinsiyet gibi değişkenler, düşük gelirli grupların 'dijital dışlanmaya' maruz kalmalarına neden olmaktadır (Selwyn, 2006: 274).

Dijital bölünme veya uçurum kavramı, bilişim ve enformasyon teknolojilerine erişim ve kullanım konusunda sahiplik, toplumsal cinsiyet, statü, ikamet edilen yer ve sahip olunan dijital becerilerin belirleyici olduğu eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır (Binark, 2015: 11). Dijital uçurum temelde gelir ve eğitim olmak üzere iki farklı değişkene bağlıdır (OECD, 2001: 5). Irk, sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi, yaş ve ikamet yeri gibi çeşitli faktörler bireylerin bilgisayar ve internete erişememesini etkileyen nedenler arasında yer almaktadır (Dewan ve Riggins, 2005: 303). Dijital bölünme olgusu sahiplik üzerinden tartışılmakta ve bilgi iletişim teknolojilerinin topluma ulaşma süreci toplumsal sınıflar bağlamında açıklanmaktadır. İnternet, radyo ve televizyonda olduğu gibi öncelik olarak üst sınıflar tarafından kullanılmaya başlanmış daha sonra zamanla eğitimsiz, yaşlı, alt tabakada yer alan ve kırsal kesimlerde yaşayan bireylere de ulaşmıştır (DiMaggio ve Hargittai, 2001: 4).

Cho ve arkadaşları (2003: 47), dijital bölünmenin erişim meselesinden çok daha ciddi bir sorun olduğunu belirtmektedir. Geniş anlamda sosyal, ekonomik ve kültürel eşitsizlikleri yansıtan bir olgu olan 'dijital bölünme' birçok farklılıktan meydana gelmektedir. Dijital bölünmeye neden olan cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir düzeyi, yaşanılan coğrafya gibi faktörler tek başına bu kavramı açıklamak için yeterli görünmemektedir. Bu faktörler sosyo- ekonomik bağlamda elde edilen 'statü' kalıpları üzerinden değerlendirilmekte ve erişim boşlukları incelenmektedir. Bilgi toplumunda dijital bölünme kavramı genel anlamda, ekonomik olarak kazanan ve kaybeden sınıfları üreten toplumsal tabakalaşma sürecinin neden olduğu, bilgi ve iletişim teknolojilerine eşit olmayan erişim, kullanım becerileri ve katılımdan

bahsetmektedir (Fuchs ve Horak, 2008: 101). Dijital bölünme, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimin ve sahipliğin yanı sıra gelişmekte olan ülke ve ekonomilerde yaşam standartlarındaki boşlukları da göstermektedir. Bu doğrultuda bilgi toplumunda dijital bölünme, toplumun ekonomik ve sosyal yönleri arasındaki örtüşme alanını temsil etmektedir (Sciadas, 2005: 1).

Pippa Norris, dijital bölünmenin küresel düzeyde bir sorun olduğunu belirtmekte ve bu olgunun ülkelerin ekonomisi ile yakından ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik kalkınma ve internet erişimi arasındaki uyumsuzluk, dijital bölünmenin giderek derinleşmesine neden olmaktadır. Ekonomik belirleyicilerin yanı sıra gelişmiş ve demokrasinin yerleştiği ülkelerde teknolojinin yayılma hızı çok daha yüksektir (Luyt, 2003: 120). Norris (2001: 3), dijital bölünmenin ekonomik temelli bölünmenin bir boyutu olduğunu belirtmektedir. Ekonomik anlamda zengin ve yoksul ülkeler arasındaki bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimde yaşanan farklar bu durumu açıklamaktadır. Dijital ağlar, alt tabakadaki bireylerin bilgiye erişme, iletişim kurma imkânlarını genişletmekte ve bu şekilde gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluk sorunlarını iyileştirmektedir. Ancak yoksul ve gelişmekte olan ülkelerde insanlar büyük oranda teknolojiye hem erişim sağlayamamakta hem de teknoloji kullanımı açısından eksiklik göstermektedir. Norris, yoksul ülkelerin sadece ekonomik anlamda dışlanmadıklarını aynı zamanda bilgi toplumuna aktif bir katılımı sağlayacak kültürel ve siyasi becerilerden yoksun bırakıldıklarını belirterek, dijital bölünmenin küresel anlamda bir sorun olduğuna dikkat çekmektedir.

Bu nedenle bireyler arasında dijital bölünme oranlarının en az seviyeye düşürülerek zamanla ortadan kaldırılması bir ülkenin gelişmesi için de ön ayak olacaktır. Bilgi teknolojilerine erişimdeki eşitsizlikler toplumsal anlamdaki eşitsizlikleri arttırmaktadır. Ancak birçok araştırmacı, bilgi çağının getirdiği zenginliklerin erişimdeki boşluğu kapatarak ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldıracığını düşünmüştür (Rodino- Colocino, 2006: 499). “Dijital bölünme temelde bilgi çağına katılacak kaynaklara sahip olan birey ve toplumlar arasındaki boşluk anlamına gelmektedir.” Sosyo-ekonomik, teknolojik ve dilsel farklılıkların kesişim noktasında oluşan dijital bölünme ülkelerin büyümesi açısından engel oluşturmaktadır. Telekomünikasyon altyapısının yetersiz olması, eğitimde geri planda kalınması ve teknoloji desteği eksikliği dijital bölünmeye yol açmaktadır (Chen ve Wellman, 2003: 21).

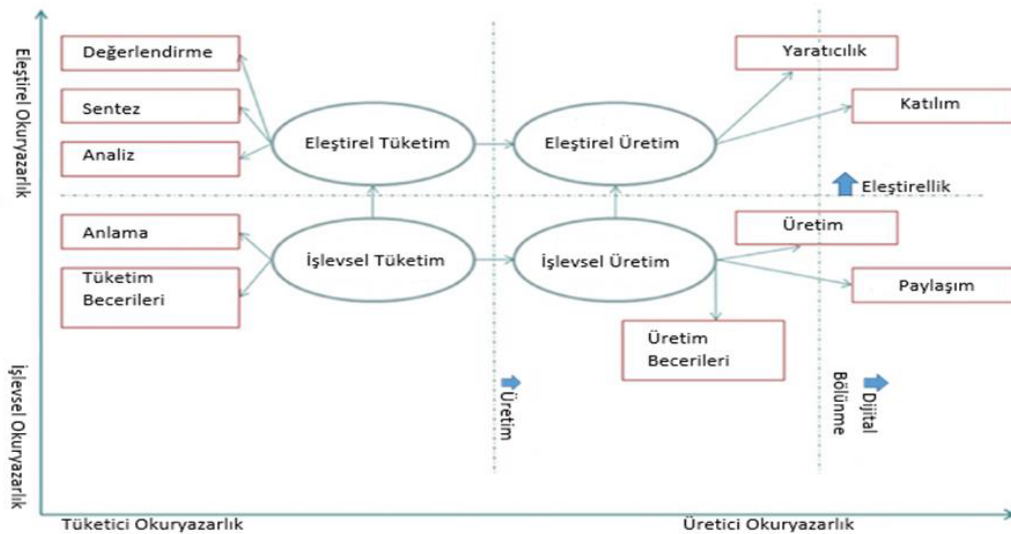
Witte ve Mannon (2010: 57), internetin kullanıcıları birçok yönden eşitleme potansiyelini kullanırken diğer yandan toplumdaki sosyal bölünmeleri yeniden ürettiğini belirtmektedir. Sınıf ayrıcalıklarının yeniden üretilmesi bireyin yaşam standartlarını belirlemekle kalmaz ayrıcalıkların aynı zamanda bütün sosyal sistemlerde devam etmesine neden olmaktadır. OECD'nin (2001: 18), yayınladığı

rapor hanehalkı ve bireysel gelirin, bilgi ve iletişim teknolojilerine erişimde önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir. Gelir dağılımı teknolojinin yaygınlaşmasında önemli bir faktördür. Ancak yüksek gelire sahip grupların bilgi iletişim teknolojilerine alt gruplardan önce sahip olması ve kullanması dijital bölünmeyi arttırmaktadır.

3. Dijital Bölünme ve Dijital Okuryazarlık

Lee ve arkadaşları (2015: 85), dijital medyanın gelişmesi ile birlikte medya içeriğinin üretim ve dağıtımının yaygınlaştığını belirtmektedir. Erişimin kolaylaşması ile dijital medya, popüler kültür tüketimini aktif üretime dönüştürme potansiyeli taşımakta ve böylece medya okuryazarlığı dijital dönüşüme uyum sağlamaktadır. Bu doğrultuda dijital medya okuryazarlığı erişim ve katılım sağlama, analiz ve değerlendirme yeteneği gibi eleştirel bakış açısına da sahip olma becerilerini içermektedir. Tabloda belirtildiği gibi dijital okuryazarlık kavramı ‘tüketim’ ve ‘üretim’ olmak üzere iki kategoriye ayrılarak ‘işlevsel’ ve ‘eleştirel’ okuryazarlık üzerinden değerlendirilmektedir. İşlevsel okuryazarlık, teknoloji ile ilgili beceri ve bilgiyi, eleştirel okuryazarlık ise medya içeriğinin güvenilirliğini ve kullanılabilirliğini değerlendirmenin yanı sıra anlam verme yeteneğini içermektedir. Bu beceriler ‘işlevsel tüketim ve üretim’ ve ‘eleştirel tüketim ve üretim’ çerçevesinde değerlendirilerek dijital okuryazarlık ölçülmektedir. Eleştirel tüketim ve üretim, medya tüketicilerinin medya içeriğinin sosyo-ekonomik, politik ve kültürel bağlamlarını inceleme ve bireylerin medya katılım faaliyetleri sırasında içeriği farklı bağlamlarda değerlendirme yeteneğini ifade etmektedir. İşlevsel tüketim ve üretim, dijital medyaya erişim sağlayabilme ve içerik oluşturabilme becerisini tanımlamaktadır.

Şekil 1: Dijital Medya Okuryazarlığını Açıklayan Kuramsal Çerçeve

Kaynak: Lee Ling, Chen Der-Thang, Li Jen-Yi ve Lin Tzu-Bin (2015). Understanding new media literacy: The development of a measuring instrument, sayfa: 85.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, gündelik hayatın çevrimiçi hale gelmesi dijital okuryazarlığı önemli kılmaktadır. İnternetin sunduğu bilgi kaynağı ve olanaklar bireyin hayatını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle internet ve sosyal ağlar özellikle dijital yerliler tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu durum dijital okuryazarlık dersinin önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buckingham (2015: 21- 24), özellikle çocukların boş zamanlarının büyük bir kısmını dijital teknolojiler ile geçirdiği için dijital okuryazarlığın öneminin arttığını ifade etmektedir. İnternet teknolojileri iletişim kurmak, bireyi temsil etmek gibi yollar sunmakta ve bireyler dijital dünyaya bu şekilde katılım sağlamaktadır.

Livingstone ve Helsper (2007: 675), bilgi toplumunda çocukların iletişim teknolojilerini çok kullanmalarına rağmen internet erişimindeki eşitsizliklerin göz ardı edildiğini belirtmektedir. Önceki kuşaklara oranla çocukların internet ve teknoloji konusunda yetenekli olması teknoloji kullanımında zorluk yaşadıkları gerçeğini gölgelemektedir. Araştırmacılar bu doğrultuda 9- 19 yaş arası 1.511 kişi ile gerçekleştirdikleri anket çalışmasında çocuklar arasındaki dijital bölünmenin yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik gibi değişkenlerin etkisini ölçmüştür. Araştırmanın sonucu çocuk ve gençlerin büyük çoğunluğunun internete erişebildiğini göstermektedir. Katılımcılar %74 oranında evde erişim sağlarken %92 oranında okuldan internete erişim sağlanmaktadır. Elde edilen sonuç fiziksel erişim açısından bireyler arasında dijital bölünmenin yaşanmadığını göstermektedir. Ancak farklılıklar erişim şartları ve kalitesinde yaşanmaktadır. Ekonomik geliri düşük olan ailedeki çocuk ve gençlerin erişim sağladıkları teknolojik aygıtlar daha azdır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte piyasaya çıkan ürünler ilk olarak ekonomik düzeyi yüksek kişiler tarafından edinilmektedir. Bu şekilde bu grup erişim kalitesini arttırarak ayrıcalıklı konumunu korumaktadır. Bu durum teknolojinin toplumsal tabakalarla ilgili olduğunu ve erişim, sahiplik konusunda üst tabakaların öncelikli bir konumda yer aldığını göstermektedir.

4. Çalışmanın Yöntemi

Bilgi toplumunda, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım becerilerinin yanı sıra okuryazarlık faaliyetleri de ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda bilgi toplumunda teknolojiye erişim, sahiplik ve kullanım becerileri belirleyici etkenler haline gelmiştir. Ancak sahiplik ve erişim olguları toplumsal tabakalaşma çerçevesinde değerlendirildiğinde, gruplar arasında ciddi farklılıklara rastlanmaktadır. Toplumsal tabakalaşmanın temelini oluşturan eşitsizlikler bilgi ve iletişim teknolojileri sahipliği noktasında da farklılaşmalara neden olmaktadır. Sosyo- ekonomik, eğitim ve kültürel boyutlarda yaşanan eşitsizlikler bireyin toplumsallaşma sürecini olumsuz etkilemektedir. Yapılan çalışmada

toplumsal eşitsizlikler temelli dijital bölünme kavramı incelenmiş ve dijital bölünmenin dijital okuryazarlığı etkileyen boyutlarına değinilmiştir. Çalışmada toplumsal eşitsizlik olgusu ve eşitsizlik sonucunda bilgi ve iletişim teknolojilerine olan erişim boyutunun dijital okuryazarlık düzeyini nasıl şekillendirdiği incelenmektedir. Çalışmada yöntem olarak saha araştırması ve örneklem tipi olarak amaçlı örneklem kullanılmıştır.

Toplumsal eşitsizlik ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışma aynı zamanda hangi olguların dijital bölünme ve dijital okuryazarlıkta farklılaşmalara neden olduğunu da belirlemektedir. Dijital bölünme kavramı, bilgi toplumu çerçevesinde tartışılarak teknoloji kullanım becerilerinin ve dijital okuryazarlığın önemi açıklanmaktadır. Bu doğrultuda saha araştırması, sosyo-ekonomik farklılaşmalara bağlı olarak seçilen katılımcılardan oluşmakta ve ölçülmesi hedeflenen ilişkiler bu bağlamda değerlendirilmektedir.

5. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Konya’da yaşayan ve lisede eğitim alan 105.091 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem ise Konya’nın Selçuklu ilçesinde bulunan liselerden amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen lise öğrencilerini kapsamaktadır. Aynı zamanda zaman, mekân ve araştırmanın bütçesi de göz önünde bulundurularak amaçlı örneklem yöntemine karar verilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler, katılımcılarla yüz yüze görüşmeye dayalı anket tekniği ile toplanmıştır. Anket çalışması için kamuoyu araştırma şirketinden faydalanılmıştır. İnceleme sonucunda 800 anketin analiz için uygun olduğu tespit edilmiş ve analize tabi tutulmuştur.

Araştırmanın örnekleme sosyo- ekonomik değerler dikkate alınarak belirlenmiştir. Örneklem belirlenirken toplumsal alanda yaşanan eşitsizlikler dikkate alınmış ve eğitim kurumları bu doğrultuda seçilmiştir. Örneklem alınan çıraklık eğitim merkezi, çıraklık eğitimi alan öğrencilerin okuduğu bir okuldur. Bununla birlikte bir teknik lise ve bir Anadolu meslek lisesi seçilmiştir. Bu iki okulda mesleğe yönelik ve öğrenci profilleri de buna göre şekillenmektedir. Bu okullarla birlikte Konya’da yaygın şekilde yer alan imam hatip okullarına da yer verilmiştir. Toplumsal tabaka açısından da bir özel okul seçilerek amaçlı örneklem tamamlanmıştır.

6. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın uygulama bölümü için elde edilen veriler, katılımcıların cevaplandığı 69 soruluk ankettten oluşmaktadır. Anket formu lise öğrencileri tarafından kolay anlaşılacak şekilde, sosyo-demografik, sosyal tabakalaşma ve dijital okuryazarlık ile ilgili önceden yapılmış çalışmalar da dikkate

alınarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda anket formu, 9 tane demografik sorunun yanı sıra sosyal tabakalaşma ve dijital okuryazarlık ölçeği ile bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım amaçları ve sıklığını da içeren sorulardan oluşmaktadır. Soru tipleri olarak kapalı, açık uçlu ve yarı kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Çalışmada bireylerin içinde bulunduğu sosyo- ekonomik statü ve tabakalaşma durumunun belirlenmesi için Kalaycıoğlu ve arkadaşları (2010) tarafından geliştirilen ölçek soru formu çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Araştırmacılar, sosyo- ekonomik statü endeksini geliştirmek için demografi, eğitim, iş, gelir ve mülkiyet gibi belirleyici faktörleri dikkate almıştır. Sorulardan elde edilen bulgular bu faktörler üzerinden değerlendirilerek sosyo-ekonomik statü puanı belirlenmiştir.

Katılımcıların dijital okuryazarlık seviyesini ölçmek için Lee ve arkadaşlarının (2015) yeni medya okuryazarlığı becerilerini geliştirmek amacıyla geliştirdikleri ölçek ve Koç ve Barut'un (2016) geliştirdiği 'Yeni Medya Okuryazarlık Ölçeği', üzerinden veri toplanmıştır. Her iki ölçekte de 'İşlevsel Tüketim', 'Eleştirel Tüketim', 'İşlevsel Üretim' ve 'Eleştirel Üretim' olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. İşlevsel tüketim boyutu, medya mesajlarının gerçek anlamını kavrama yeteneğini ve medya içeriğine erişim becerisini ifade etmektedir. Eleştirel tüketim, bireyin medya mesajlarını biçim ve amaç açısından öznel bir şekilde değerlendirme ve tanımlama yeteneğine karşılık gelmektedir. Üretim alt boyutları ise medyaya katılım ve içerik sağlama açısından bireyin sahip olduğu becerileri tanımlamaktadır. 35 soruluk ölçeğin yanıtları 5'li likert tipine göre; 1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum şeklinde oluşturulmuştur.

7. Güvenirlilik ve Geçerlilik

Yapılan araştırma da kullanılan soru formu alanında uzman kişilerle görüşülüp değerlendirilmiş ve ön test aşaması gerçekleştirilmiştir. Soruların uygulanabilirliği test edildikten sonra uygulamaya konmuş ve katılımcılara verilmiştir. Anket sonucunda dijital okuryazarlık ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri, 946 olarak bulunmuştur. Ulaşılan bu sonuç ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili olan sorunlarını ortadan kaldırmaktadır. Anketler ön elemeden geçtikten sonra veri analizinde 800 anket değerlendirilmeye alınmıştır.

8. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Bu çalışmadaki kullanılan veriler, 9- 13 Mart 2020 tarihleri arasında Konya'nın Selçuklu ilçesinde önceden belirlenmiş olan liselerde katılımcı öğrencilerle gerçekleştirilen anket tekniği ile yüz yüze görüşme sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans analizi, faktör analizi, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t testi, tek yönlü anova, regresyon ve çapraz tablo (ki-kare) olmak üzere değişkenlerin durumuna göre seçilen istatistikî tekniklerle analiz edilmiştir.

9. Bulgular ve Yorum

9.1 Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyeti

Cinsiyet	Katılımcı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kız	353	44,1	44,1
Erkek	447	55,9	55,9
Toplam	800	100,0	100,0

Katılımcıların yüzde 44,1'i kız, yüzde 55,9'u erkektir. Ulaşılan oran, ankete katılanların cinsiyet dağılımının uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Katılımcıların Ailelerinin Aylık Geliri

Aylık Aile Geliri	Katılımcı	Yüzde	Geçerli Yüzde
0-2500	142	17,8	20,8
2501-3500	166	20,8	24,3
3501-4500	91	11,4	13,3
4501-5500	103	12,9	15,1
5501-6500	46	5,8	6,7
6501-7500	30	3,8	4,4
7501-8500	21	2,6	3,1
8501 ve üstü	83	10,4	12,2
Toplam	682	85,3	100,0
Cevapsız	118	14,8	
Toplam	800	100,0	

Katılımcıların aylık aile gelirine bakıldığında en büyük kategoride yüzde 20,8 ile 2501-3600 olarak ortalama asgari ücret ve altı grubunun yer aldığı görülmektedir. Bu sırayı yüzde 17,8 ile 2500 TL altı gelir grubu takip etmektedir. En düşük yüzdeyi 2,6 ile 7501- 8500 TL kategorisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yüzde 14,8'i ailelerinin aylık gelir sorusunu cevapsız bırakmıştır.

9.2. Sosyo- Ekonomik Statü (Sosyal Tabakalar)

Çalışmada katılımcıların ailelerinin sahiplik yapısı ve buldukları konum itibari ile hangi sosyal tabaka da yer aldığı, Kalaycıoğlu ve arkadaşlarının (2010) yapmış olduğu çalışmadan hareketle, sosyo-ekonomik statü ile ilgili veriler, kategorilendirilerek bir veri seti haline getirilmiştir. Bu şekilde sosyo-ekonomik verilerine göre bir kategorilendirme yapılmıştır. Puan hesaplanırken ortalaması 50, standart sapması 10 olan T puanlarına dönüştürülmüştür. 800 katılımcıdan elde edilen puanlara göre betimsel istatistikler ortaya konulmuştur. Ortalama ve standart sapmalar alındıktan sonra değişkenlerin ne kadar puan aldığını ortaya koymak amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Daha sonra alınan puana göre bireyin hangi kategoride yer aldığı ortalama uzaklıklar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu noktada örnek alınan çalışmanın beş kategorisi harflendirme yerine tabakalaşma ölçütlerine göre alt, orta ve üst olarak nitelendirilmiştir. Diğer bir nokta, puanlamada farklı rakamlar üzerinden gidilerek yine aynı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 3: Katılımcıların Sosyo- Ekonomik Özellikleri

Model	Unst. C.		St. C.	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	-50,181	,000		-348757453,611	,000
Ailenizin Aylık Geliriniz nedir	3,458E-15	,000	,000	,000	1,000
Ailenizde herhangi biri sosyal yardım alıyor mu?	9,330	,000	,203	207085197,270	,000
Ailenizin kira, faiz gibi ek gelirleri var mı?	4,600	,000	,203	196048966,325	,000
Aileniz dulluk, gazilik, emeklilik gelirlerinden faydalıyor mu?	5,950	,000	,209	219986985,694	,000
Oturduğunuz ev sizin mi?	4,411	,000	,204	198337215,062	,000

Oturduğunuz ev dışında başka eviniz var mı?	4,324	,000	,203	183366527,196	,000
Ailenizin otomobili var mı?	5,048	,000	,200	190390216,251	,000
Eviniz kaloriferli mi? (kombi, merkezi sistem, kat kaloriferi)	5,998	,000	,205	195242322,130	,000
Evinizde bulaşık makinesi var mı?	7,105	,000	,199	201057441,411	,000
Evinizde birden fazla televizyon var mı?	4,070	,000	,203	205993120,498	,000
Evinizde internet bağlantısı var mı?	5,237	,000	,203	202076069,496	,000
Ailenizle daha önce yurt dışına çıktınız mı?	5,755	,000	,206	202801053,607	,000
Ailenizle birlikte düzenli olarak tatile gider misiniz?	4,102	,000	,202	187821702,632	,000

Tablo 4: Sosyal Tabakalaşma Durumu

Sosyal Tabakalar	Katılımcı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Alt	36	4,5	4,5
Ortanın Altı	190	23,8	23,8
Orta	361	45,1	45,1
Ortanın Üstü	146	18,3	18,3
Üst	67	8,4	8,4
Toplam	800	100,0	100,0

Katılımcıların % 4,5'i alt tabakada, % 23,8'i ortanın altı ve % 45,1'i ise orta tabakada yer almaktadır. % 18,3'ü ortanın üstü ve % 8,4'ü ise üst tabakada yer almaktadır.

9.3. Katılımcıların Teknolojik Araçları Kullanım Amaçları

Tablo 5: Teknoloji Kullanım Araçları Çoklu Seçenek Tablosu

Teknoloji Kullanım Amacı	Cevaplar		Geçerli Yüzde
	Katılımcı	Yüzde	
Bilgi Edinme- Araştırma	896	22,4%	112,0%
İletişim Kurma ve Sosyalleşme	873	21,8%	109,1%
Eğlenme- Oyun- Boş Zaman	1489	37,2%	186,1%
Kendini İfade Etme	76	1,9%	9,5%
Bilgi ve Eğlenme	175	4,4%	21,9%
İletişim ve Eğlenme	85	2,1%	10,6%
Bilgi, İletişim ve Eğlenme	289	7,2%	36,1%
Hepsi	117	2,9%	14,6%
Toplam	4000	100,0%	500,0%

Katılımcıların yüzde 37,2'si akıllı telefon gibi teknolojik aygıtları 'Eğlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama' amacı ile kullanmaktadır. Teknolojiyi 'Bilgi edinme ve araştırma' amacı için kullanan katılımcıların oranı ise yüzde 22,4'tür. Katılımcıların yüzde 21,8'i 'İletişim kurma ve sosyalleşme' amacıyla teknolojiyi kullandığını ifade etmek

9.4. Dijital Okuryazarlık Ölçeği Faktör Analizi ve Faktör Alt Boyutları

Tablo 6: Dijital Okuryazarlık Ölçeğinin Alt Boyutları

Dijital Okuryazarlık Alt Boyutları	İ T	E Ü	E T	İ Ü	S. D	Mean
Yenilikleri ve değişiklikleri medyadan takip edebilme noktasında iyiyim.	,710				1,21451	2,1813
Medyadaki farklı fikir ve düşünceleri tespit edebilirim.	,679				1,14548	2,0396
Bilgiye ulaşmada farklı medya ortamlarını kullanmak benim için kolaydır.	,679				1,18603	2,0590
Medya içeriklerinin politik, ekonomik ve sosyal boyutlarını anlayabilirim.	,627				1,16159	2,0427
İhtiyaç duyduğum bilgiye ulaşmak için arama motorları ve veri tabanlarını nasıl kullanacağımı bilirim.	,623				1,20055	2,3127
Medyada sunulan açık ve gizli mesajların farkına varabilirim.	,605				1,19952	2,2971
Medyada şiddet ve baskı unsuru içeren mesajları tespit edebilirim.	,581				1,02653	1,7463
Medya içeriklerinin bilgilenme, iletişim, eğlenme vb. amaç ve işlevlerini ayırt edebilirim.	,580				1,19704	2,0870
Medya içeriklerinin reklam amaçlı olup olmadığını anlayabilirim.	,490				1,24286	2,2286
Medya içeriklerini tür, amaç vb. özelliklerine göre sınıflayabilirim.	,448				1,05925	1,8786
Belli konular hakkında eleştirel düşünmeyi yansıtan medya içerikleri tasarlayabilmede yetenekliyim.		,768			1,08893	1,9474

Medya ortamlarında insanları bilgilendirme ve yönlendirme amaçlı yorum yapabilirim.		,762			1,02399	1,7363
Medyada farklı kullanıcılarla ortak bir amaç doğrultusunda etkileşim ve işbirliği kurabilirim.		,742			1,03436	1,8121
Medya içeriklerini eleştirerek alternatif içerikler geliştirebilmede iyiyim.		,727			1,15560	2,1252
Görsel ve yazılı orijinal medya içerikleri (afiş, video klipi, web sayfası, vb.) geliştirebilirim.		,632			1,02485	1,9149
Gündemdeki olayları farklı bakış açılarıyla (siyasal, kültürel.) değerlendirip medya ortamlarına katkıda bulunabilirim.		,594			,94127	1,8671
Sosyal medya ortamlarına katılarak başkalarının fikir ve düşüncelerini etkileyebilirim.		,584			,95496	1,9321
Gerçek kişilik özelliklerime uygun sanal kimlik oluşturmak benim için kolaydır.		,512			1,02384	1,6720
Dijital medya içeriklerini internette paylaşabilirim.			,628		1,04775	1,8677
Medya içerikleri (resim, video, metin vb.) oluşturmak için gerekli donanım araçlarını kullanabilirim.			,617		1,14522	2,0710
Medya ortamlarındaki temel kullanma araçlarını (butonlar, linkler, dosya aktarımı vb.) kullanabilirim.			,615		,80061	1,4942
Medya içeriklerini güvenilirlik, geçerlik, tarafsızlık ve güncellik bakımından değerlendirebilirim.			,572		,96687	1,7980
Başkalarının gönderdiği/paylaştığı medya içeriklerine ekleme ve yorum yapabilirim.			,568		1,00237	1,8699
Medya ortamlarında kullanıcı hesap ve profiller oluşturabilirim.			,557		1,05788	2,0420

Medyanın bireyler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini belirleyebilirim.			,545		1,09049	1,9726
Medya içeriklerine kendi ilgi ve beğenilerime göre puan ve derece verebilirim.			,515		1,03972	2,0317
Medya içeriklerini (resim, video, metin) oluşturmak için gerekli yazılım programlarını kullanabilirim.			,512		,94871	1,8499
Medyadaki mesajların doğruluk ve yanlışlıkları hakkında karar vermek benim için kolaydır.			,510		,87450	1,5568
Medya içeriği üretirken insanların farklı düşüncelerine ve özel hayatlarına saygı duyarım.			,686		,82691	1,5051
Yasal ve etik kurallara uygun medya içeriği üretmek benim için önemlidir.			,650		,90388	1,7879
Medyadan elde ettiğim bilgiler ile kendi görüşlerimi ilişkilendirebilirim.			,554		,97189	1,8006
Medya içeriklerini kullanıp kullanmayacağıma akıllı işaretleri dikkate alarak karar verebilirim.			,495		,99149	1,7792
Medya içeriklerini yasal ve etiksel açılarından (lisanssız programlar, yasak siteler, kişisel haklara saygı vb.) değerlendirebilirim.			,477		1,02433	1,9262
Medya içeriklerinin doğuracağı sonuç ve risklere karşı kendimi koruyabilirim.			,435		1,02828	1,9596
Bilgi ve haberleri farklı medya ortamlarından araştırarak karşılaştırabilirim.			,424		,99749	1,8084
Toplam Vairence Explained % 51.242	35.905	6.972	4.559	3.806		

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy ,946						
Bartlett's Test of Sphericity 13546,545						
df: 595 Sig. .000						
Cronbach's Alpha ,946	,898	,881	,860	,867		

İT İşlevsel Tüketim; EÜ Eleştirel Üretim; ET Eleştirel Tüketim; İÜ İşlevsel Üretim

Dijital okuryazarlık ölçeği üzerine yapılan faktör analizinde Toplam variance explained'e göre (Ek: 1) Eigenvalues'ı 1'in üzerinde olan ve varyansın %5'lik limitinde ise son iki faktör daha düşük olmasına rağmen scree plotı (Ek:2) göre değerlendirilmesi, ölçeğin daha önceki uygulaması da dikkate alınması ile faktör analizi, dört alt boyut üzerinden veri düzenlenmesine gidilmiştir. Burada ölçeğin daha önceki uygulamasından farklı olarak bazı değişkenlerin farkı alt boyutlarda yer aldığı gözlenmiştir. Faktörün genel güvenilirlik analizi (Cronbach's Alpha= ,946) oldukça yüksek çıkmış, KMO değeri, Bartlett's değeri ve Sig. değeri anlamlı bulunmuştur.

Faktör alt boyutlarına bakıldığında; bu boyutlar İT İşlevsel Tüketim; EÜ Eleştirel Üretim; ET Eleştirel Tüketim; İÜ İşlevsel Üretimdir. Bu alt boyutlardan işlevsel tüketim % 35.905, eleştirel üretim 6.972, eleştirel tüketim 4.559 ve işlevsel üretim 3.806'dır. Aynı zamanda ölçek alt boyutlarının güvenilirlik analizi de oldukça yüksektir. (İşlevsel Tüketim ,898; Eleştirel Üretim ,881; Eleştirel Tüketim; , 860, İşlevsel Üretim ,867).

Tablo 7: Dijital Okuryazarlık Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Not: **p< .01

Dijital Okuryazarlık Alt Boyutları	1	2	3	4
İşlevsel Tüketim	1			
Eleştirel Üretim	,571**	1		
Eleştirel Tüketim	,693**	,672**	1	
İşlevsel Üretim	,666**	,597**	,706**	1

Dijital okuryazarlık ölçeğinin alt boyutlarında öne çıkan değişkenlere baktığımızda, ‘İşlevsel Tüketim’ alt boyutunda ‘yenilikleri ve değişiklikleri medyadan takip edebilme noktasında iyiyim’ değişkeninde ,710 değeri gözlemlenirken ,679 değeriyle ‘Medyadaki farklı fikir ve düşünceleri tespit edebilirim’ ve ‘Bilgiye ulaşmada farklı medya ortamlarını kullanmak benim için kolaydır’ değişkenleri ön plana çıkmaktadır. İşlevsel tüketim alt boyutunda en düşük değere (,448) sahip olan ‘Medya içeriklerini tür, amaç vb. özelliklerine göre sınıflayabilirim’ değişkenini ,490 değeri ile ‘Medya içeriklerinin reklam amaçlı olup olmadığını anlayabilirim’ değişkeni takip etmektedir.

İkinci alt boyut olan ‘Eleştirel Üretimde’ ,768 değeri ile ‘Belli konular hakkında eleştirel düşünmeyi yansıtan medya içerikleri tasarlayabilmede yetenekliyim’ değişkeni ve ,762 değeri ile ‘Medya ortamlarında insanları bilgilendirme ve yönlendirme amaçlı yorum yapabilirim’ değişkeni ön plana çıkmaktadır. ‘Gerçek kişilik özelliklerime uygun sanal kimlik oluşturmak benim için kolaydır’ değişkeni ,512 değerine; ‘Sosyal medya ortamlarına katılarak başkalarının fikir ve düşüncelerini etkileyebilirim’ ise ,584 değeri ile en düşük değere sahip çıkmıştır.

‘Eleştirel Tüketim’ alt boyutunda en yüksek değerlere sahip değişkenler ,628 değeri ile ‘Dijital medya içeriklerini internette paylaşabilirim’ ve ,617 değeri ile ‘Medya içerikleri (resim, video, metin vb.) oluşturmak için gerekli donanım araçlarını kullanabilirim’ seçenekleridir. En düşük değerlere sahip olan değişkenler ise ,510 değerine sahip ‘Medyadaki mesajların doğruluk ve yanlışlıkları hakkında karar

vermek benim için kolaydır' ve ,512 değeri ile 'Medya içeriklerini (resim, video, metin) oluşturmak için gerekli yazılım programlarını kullanabilirim' seçenekleri olmuştur.

Son alt boyut olan 'İşlevsel Tüketim 'de 'Medya içeriği üretirken insanların farklı düşüncelerine ve özel hayatlarına saygı duyarım', 686 değerine; 'Yasal ve etik kurallara uygun medya içeriği üretmek benim için önemlidir' ,650 değerine sahiptir. İşlevsel tüketim al boyutunda en düşük değere sahip olan değişkenler ,424 değerine sahip 'Bilgi ve haberleri farklı medya ortamlarından araştırarak karşılaştırabilirim' ve ,435 değerine sahip 'Medya içeriklerinin doğuracağı sonuç ve risklere karşı kendimi koruyabilirim' seçeneğidir.

Dijital medya ölçeğinin bütün alt boyutları arasında pozitif yönde (olumlu) oldukça güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bir alt boyutun kullanılması ve kullanımının artması diğer alt boyutların da olumlu yönde artacağını göstermektedir. Örneğin alt boyutlar arasındaki en güçlü ilişki, işlevsel üretim ve eleştirel tüketim alt boyutları arasında görülmektedir ($r=.706$, $p<.01$). Bireylerin dijital ortamlardaki içerikleri değerlendirme ve gözden geçirme noktasındaki eleştirel tüketim boyutu arttıkça, işlevsel olarak içerik paylaşma anlamındaki üretim boyutu da artış göstermektedir. Amaca yönelik üretim aynı zamanda eleştirel tüketim boyutunu da geliştirmektedir.

9.5. Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikler ve Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Tablo 8: Hanehalkı Sayısı ve Dijital Okuryazarlık Alt Boyutları Arasındaki İlişki

ANOVA						
Dijital Okuryazarlık Alt boyutları		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İŞLEVSEL TÜKETİM	Gruplar arası	3,556	6	,593	1,395	,214
	Gruplar İçinde	335,231	789	,425		
	Toplam	338,787	795			
ELEŞTİREL ÜRETİM	Gruplar arası	10,138	6	1,690	2,455	,023
	Gruplar İçinde	542,991	789	,688		
	Toplam	553,129	795			
ELEŞTİREL TÜKETİM	Gruplar arası	5,190	6	,865	1,649	,131
	Gruplar İçinde	413,970	789	,525		
	Toplam	419,160	795			
İŞLEVSEL ÜRETİM	Gruplar arası	2,578	6	,430	,956	,454
	Gruplar İçinde	354,509	789	,449		
	Toplam	357,086	795			

Hanehalkı sayısı ile dijital okuryazarlık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında işlevsel tüketim açısından farklılaşma olmadığı, eleştirel üretim açısından 3 ile 7 kişi arasında farklılaşma olduğu, eleştirel tüketim açısından ise 2, 4, 6 ve 7 ve üstü kişiden oluşan hanehalkı arasında farklılaşma olduğu, işlevsel üretim açısından ise farklılaşmanın olmadığı gözlenmiştir. Bu doğrultuda hanehalkı sayısının katılımcının dijital okuryazarlık alt boyutlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9: İnternet Bağlantısı ve Ölçek Alt Boyutları Arasındaki İlişki T Testi Tablosu

Dijital Okuryazarlık Alt boyutları	Evinizde internet bağlantısı var mı?	N	Mean	Std. Deviation	t	df	Sig.
İşlevsel Tüketim	Evet	652	1,7142	,61701	-5,458	196,536	,00
	Hayır	148	2,0325	,73584			
Eleştirel Üretim	Evet	652	2,1042	,81597	-4,067	210,432	,00
	Hayır	148	2,4212	,86508			
Eleştirel Tüketim	Evet	652	1,7912	,71075	-2.895	208,098	,004
	Hayır	148	1,9908	,76709			
İşlevsel Üretim	Evet	652	1,8302	,65403	-2,154	204,879	,032
	Hayır	148	1,9698	,72422			

Evde internet bağlantısı ve dijital okuryazarlık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında anlamlı farklılaşma olduğu gözlenmiştir. Bütün alt boyutlarda ortalama standart sapma açısından farklılaşma bulunmuştur. Böylece bütün alt boyutlarda üretme ve tüketme olgusunda farklılaşma olduğu, internet bağlantısının dijital okuryazarlıkta önemli bir olgu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda evde internet bağlantısının katılımcıların dijital okuryazarlık düzeyini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

9.6. Sosyal Tabakalaşma ile Teknoloji Kullanım Sıklığı, Amacı ve Dijital Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Tablo 10: Sosyal Tabaka ve Dijital Okuryazarlık

ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
İŞLEVSEL TÜKETİM	13,197	4	3,299	8,035	,000
	326,459	795	,411		
	339,657	799			
ELEŞTİREL ÜRETİM	15,183	4	3,796	5,584	,000
	540,389	795	,680		
	555,572	799			
ELEŞTİREL TÜKETİM	11,610	4	2,902	5,648	,000
	408,551	795	,514		
	420,161	799			
İŞLEVSEL ÜRETİM	3,832	4	,958	2,151	,073
	354,092	795	,445		
	357,924	799			

Anova testi sonuçlarına bakıldığında işlevsel üretim hariç diğer alt boyutlarla tabakalaşma arasında anlamlı farklılaşma gözlenmiştir. Sosyal tabakalaşma ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişkinin boyutlar arasındaki karşılaştırmanın nasıl farklılaştığına post hoc testi üzerinden bakıldığında ise; işlevsel tüketim açısından üst grubun kendine en yakın tabaka olan ortanın üstü hariç diğer tabakalardan

farklılaştığı, diğer taraftan ise alt ile ortanın üstü ve üst grup açısından da işlevsel tüketim alt boyutunun fazlalığı dikkat çekmektedir.

Eleştirel üretim açısından alt grubun ortanın altı hariç diğer tabakalar ile farklılaştığı, ortanın altı grubunun farklılaşma göstermediği, üst grubun da yalnızca alt tabaka ile anlamlı şekilde farklılaştığı, alt grubun ise ortalamasının yüksek olduğu ve katılma derecesinin düştüğü ifade edilebilir. Eleştirel tüketim açısından ise; alt grubun diğer tabakalarla negatif yönlü olarak farklılaştığı, diğer tabakaların alt tabakaya göre daha fazla eleştirel bir tüketime sahip olduğu, üst tabakanın yalnızca alt ve ortanın altı ile farklılaştığı diğer tabakalarla farklılaşmadığı gözlenmiştir. İşlevsel üretim açısından bütün tabakaların aynı özellikler taşıdığı ve anlamlı farklılaşma sergilemediği yanı bütün katılımcıların işlevsel anlamda üretme konusunda aynı durumda olduğu ifade edilebilir.

Tablo 11: Sosyo- Ekonomik Kategori ve Teknoloji Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki

Teknoloji Kullanım Amaçları	SES KATEGORİ					Toplam
	Alt	Ortanın Altı	Orta	Ortanın Üstü	Üst	
Bilgi Edinme- Araştırma	31	195	390	184	96	896
	3,5%	21,8%	43,5%	20,5%	10,7%	
İletişim Kurma ve Sosyalleşme	38	185	393	184	73	873
	4,4%	21,2%	45,0%	21,1%	8,4%	
Eğlenme- Oyun- Boş Zaman	68	402	667	227	125	1489
	4,6%	27,0%	44,8%	15,2%	8,4%	
Kendini İfade Etme	5	10	28	27	6	76
	6,6%	13,2%	36,8%	35,5%	7,9%	
Bilgi ve Eğlenme	6	37	94	28	10	175

	3,4%	21,1%	53,7%	16,0%	5,7%	
İletişim ve Eğlenme	4	19	44	12	6	85
	4,7%	22,4%	51,8%	14,1%	7,1%	
Bilgi, İletişim ve Eğlenme	16	69	140	47	17	289
	5,5%	23,9%	48,4%	16,3%	5,9%	
Hepsi	12	33	49	21	2	117
	10,3%	28,2%	41,9%	17,9%	1,7%	
Toplam	36	190	361	146	67	800

Ortanın altı grubunda yer alan katılımcıların %27'si teknolojiyi 'Eğlenme- Oyun Oynama ve Boş Zaman Değerlendirme', üst grupta yer alan katılımcıların %10,7'si ise 'Bilgi Edinme ve Araştırma' için kullandığını belirtmektedir. Orta grupta yer alan katılımcıların %53,7'si teknolojiyi 'Bilgi ve Eğlenme' amacı ile kullanmaktadır. Bu doğrultuda farklı sosyal sınıflara ait bireylerin teknoloji kullanım amaçları noktasında farklılaştığı ve sosyal sınıfların bu amacı belirlediği söylenebilir.

Sosyal tabakalaşma ile teknoloji kullanım sıklığı arasında ilişkiye bakıldığında; akıllı telefon ($x^2=43,550$, $df=12$, $p<0.05$) (Ek: 17), dizüstü bilgisayar ($x^2=98,759$, $df=12$, $p<0.05$) (Ek: 18), masaüstü bilgisayar ($x^2=65,891$, $df=12$, $p<0.05$) (Ek: 19), oyun konsolu ($x^2=56,572$, $df=12$, $p<0.05$) (Ek: 20) ve smart tv ($x^2=4139,172$, $df=12$, $p<0.05$) (Ek: 21) arasında farklılaşma bulunmaktadır.

SONUÇ

Eşitsizlik kavramı, toplumlar ve insanlar arasında servet, mülkiyet ve gelir dağılımında yaşanan farklılıklar üzerine temellenmiştir. Bu doğrultuda eşitsizliğin, ilkel insan topluluklarından modern topluma kadar her toplumda var olduğunu söylenebilir. Eşitsizlik sorunları, toplumsal tabakalara ve sınıflara neden olmakta, toplumsal yapı bu doğrultuda şekillenmektedir. Bireyler arasındaki gelir ve servet eşitsizliğinden kaynaklanan toplumsal sınıflar, mevcut eşitsizlikleri yeniden üreterek toplumsallığın devam etmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumsal bir kurum olarak eğitim, kişinin statü kazanmasına ve bulunduğu sosyal sınıfı değiştirmesine imkân sağlamaktadır. Bu nedenle eğitim ve eşitsizlik arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Her ne kadar modern topluma uygun olarak eğitim fırsatlarının arttığı yönünde hâkim bir görüş olsa da, sosyo- ekonomik ve demografik değişkenlerden dolayı kişilerin eğitim fırsatlarından yararlanma düzeyleri farklılık göstermektedir. Ancak bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve internetin bulunması birçok alandaki dönüşümü de beraberinde getirmiştir. İnternetin zaman ve mekândan bağımsız olarak bireye hız ve erişim imkânı sunması ‘bilgi’ kavramını ön plana çıkarmış ve birçok alan bilgi etrafında şekillenmeye başlamıştır. Teknolojinin yaygın kullanılmaya başlanması ile gündelik hayatın bir parçası haline gelmesi hızlanarak bilgiye erişim imkânı artmıştır. Bu doğrultuda bilgi olgusu ayrıcalıklı bir sınıfın tekelinden çıkarak bütün bireylerin erişebileceği bir konuma geçmiştir.

Her alanda olduğu gibi bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda da toplumsal eşitsizlik varlığını sürdürmektedir. Teknolojideki eşitsizlik, erişim sağlayanlar ve sağlayamayanlar üzerinden tanımlanarak ‘dijital bölünme’ kavramı ile somutlaşmaktadır. Cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu ve yaşanan bölge gibi demografik ve sosyo- ekonomik değişkenler, bireylerin teknolojiye erişim sağlaması ve kullanması noktasında farklılaşmalara neden olmaktadır. Dijital bölünme, internete ve teknolojiye erişim engellerinin yanı sıra teknoloji kullanım ve okuryazarlık becerilerini de kapsamaktadır. Dijital teknolojinin her geçen gün ilerleme kaydederek gündelik hayatın merkezinde yer alması teknolojiyi kullanım beceri ve yeteneklerini ön plana çıkarmaktadır. Bu doğrultuda okuryazarlık kavramı dijitalleşme üzerinden şekillenmiş ve dijital okuryazarlık tartışılmaya başlanmıştır. Dijital okuryazarlık, bireyin dijital ortamdan edindiği bilgileri ve verileri eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirerek analiz etmesini kapsamaktadır. Dijital okuryazarlık aynı zamanda bireyin medya içeriklerini eleştirel ve işlevsel anlamda tüketmesinin yanı sıra içerik üretme noktasında da önemli görülmektedir. Dijital okuryazarlık bireylere, bilgiye erişim sağlama, bilgiyi verimli bir şekilde kullanma ve bilgi üreterek paylaşıma sunma anlamında yeterlilik kazandırmayı hedeflemektedir. Sorgulama, eleştirel bir bakış açısına sahip olma ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma becerileri dijital okuryazarlık kapsamında bireylere öğretilmektedir.

Bu anlamda bilgi akışının hızla değiştiği dijital dünyada, dijital teknolojileri verimli ve bilinçli bir şekilde kullanan bireyler, teknoloji ile birlikte gündelik işlerini gerçekleştirirken iletişim kurma, bilgi edinme, kendini geliştirme ve boş zaman değerlendirme gibi faaliyetleri de gerçekleştirmektedirler. Dijital teknolojilerinin insan hayatındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, dijital okuryazarlık becerilerinin birey ve toplum açısından önemi açıkça görülmektedir.

Çalışmanın yöntem kısmında evren ve örneklem dâhilinde alınan farklı okul türlerine ait

liselerden katılımcılara elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Katılımcıların yüzde 44.1'ı kız, yüzde 55.9'u erkek ve yüzde 82.6'sı 15- 17 yaş aralığındadır. Sınıf dağılımına bakıldığında 10. sınıflar (Lise 2) çoğunluğu oluşturmaktadır. Okul açısından ise; İmam Hatip Liseleri, Teknik Liseler, Anadolu Lisesi, özel okul ve çıraklık eğitimi veren Eğitim Merkezi (örgün eğitim dışında çırak ve kalfa sisteminde yer alan öğrenciler) seçilmiş ve bu okulların dengeli bir şekilde dağılımı yapılmıştır.

Katılımcıların ailelerinin aylık gelirinde dikkat çeken nokta % 58,4'ünün 4500 TL altında geliri sahip olmasıdır. Bu durum katılımcı öğrencilerin çoğunluğunun aylık harcama gelirinin alt ve ortanın altı olarak tanımlanacak durumda olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bir başka özelliği hanehalkı sayısı açısından ele alındığında tek ebeveyn olgusunun oldukça az (% 1,6) olduğu ve bu durumun bölgesel sosyo- kültürel özelliklerle açıklanabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, katılımcılar arasında geniş ailenin değil çekirdek aile modelinin geçerli olduğu gözlenmektedir. Katılımcıların % 78.8'i anne mesleğini ev hanımı, % 34.4'ü baba mesleği özel sektör ve % 21,8'i işçi olarak belirtmiştir. Anne okuryazarlık düzeyinde en yüksek oran % 54,4 ile ilköğretim, baba okuryazarlık düzeyinde ise % 36,6 ile yine ilköğretimdir. Bu durum özellikle okuryazarlık süreci ve sürecin yönetilmesi ile ilgili süreçlerde karar verilmesi anlamında dikkat çekici bir durum oluşturmaktadır.

Sosyal eşitsizlikle ilgili verilere bakıldığında ise ailelerin % 5'i sosyal yardım alırken kalan kısmı destek almamakta ve % 26,6'sının ek geliri bulunmakta, % 13.5'i emeklilik vb. gelirlerden faydalanmaktadır. Katılımcıların % 30,6'sı oturduğu evin kendilerine ait olmadığını, diğer taraftan % 33'ü ise başka evlere de sahip olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda katılımcıların ailesinin % 76,6'sının otomobili bulunmaktadır. Ailenin beraber zaman geçirme ve boş zaman değerlendirme açısından tatil olgusuna bakıldığında katılımcıların % 56,6'sının ailesi ile düzenli bir tatile gitmediği ve % 85,4'ünün ailesi birlikte yurtdışına çıkmadığı gözlenmiştir.

Çalışma açısından önemli olan bulgulardan biri olan, evde internet bağlantısı sorusuna ise katılımcıların %18,5'i hayır cevabını vermiştir. Bu durum sahiplik, bilgiye erişim ve dijitalleşme ile ilgili birçok noktada doğal bir farklılaştırma ortaya koymaktadır. Erişim sorunu ve dijital eşitsizliğin erişim noktasında başlaması, dijitalleşme olgusu üzerinden tanımlanan dijital okuryazarlıkta, üretim ve tüketim ile ilgili durumların belirli bir kategoriye ait olmasına neden olmaktadır.

Katılımcıların sosyo- ekonomik ve kültürel yapıya göre hangi kategoride yer aldığına bakıldığında; % 4,5'lik kısmının alt grupta, %28,2'sinin ortanın altı grubunda yer aldığı gözlenmiştir. Orta grupta yer alanların oranı ise % 45,1'dir. Ortanın üstü % 18,3 ve üst grup ise 8.4'dür. Katılımcıların

yaklaşık yarısı orta tabakada yer almaktadır. Bu açıdan katılımcıların dağılımı normallik göstermekte ve toplumda yer alan tabakalar temsil edilmektedir. Özellikle % 32,7'lik kısmın ortanın altında yer alması ve bu tabakanın zorunlu şartlarının ortaya koyduğu durumlar ve sahiplik yapısını etkileyen kültürel kodlar, doğal olarak okuryazarlık ve diğer olguların da şekillenmesine neden olmaktadır.

Aile bireylerinin internet kullanıma bakıldığında annelerin %13'ünün, babaların % 9.6'sının ve kardeşlerin ise %11.3'ünün internet kullanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum aile için internetin vazgeçilmez bir araç olduğunu ve neredeyse her aile bireyin bu olgunun içinde yer aldığını göstermektedir. Dijital yerli olarak nitelendirilen katılımcıların % 2.5'lik kesimi hariç hepsinin akıllı telefon ile internete bağlandığı, bu açıdan akıllı telefonun dijitalleşme olgusunun merkezinde yer aldığı gözlenmiştir. Katılımcıların % 29,1'inin dizüstü bilgisayardan hiç internete girmediği, bu durumun en önemli unsurlarından birinin sahiplik yapısı ile bağlantılı olabileceği, masaüstü bilgisayarda ise bu oranın % 54,6 ile oldukça yüksek olduğu ve teknolojik araç değişiminin bu konuda öne çıkabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda oyun konsolunda da bu oran artarak % 71,5'e ulaşırken, Smart TV' de ise oran % 45 olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların internet ile ilişkisinin akıllı telefon üzerinden okunması gerektiği ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan katılımcıların oyun konsolu ve Smart TV sahiplik oranlarının az olması her alanda teknoloji sahipliğinin yaygınlaşmadığını ve lüks tüketim kategorisinde değerlendirilebilecek teknolojik cihazların çoğunluk olarak her hanede kullanılmadığını göstermektedir.

Katılımcıların teknolojik araçları kullanım amacına bakıldığında ise; bilgisayar kullanımında 'Bilgi Edinme ve Araştırma' ile 'Oyun, Eğlence- Boş Zaman Değerlendirme' öne çıkarken, akıllı telefonda ise 'İletişim ve Sosyalleşme' ile 'Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme' öne çıkmaktadır. İnternet ve videoda 'Eğlence' olgusu öne çıkarken, sosyal medyada 'İletişim ve Sosyalleşme' öne çıkmaktadır. Diğer taraftan teknolojik araçların genel değerlendirmesi yapıldığında 'Eğlenme- Oyun- Boş Zaman Değerlendirme' olgusu önemli görülmektedir. Bu durum tekil araçlarda aracın çıkış amacında belirleyici olan unsurun amaç olarak da öne çıktığı fakat teknolojik unsurlarda genel tutum ve davranış olarak amacının dışında bir kullanım söz konusu olduğunu belirtmektedir. Ulaşılan sonuçlar, katılımcıların farklı sosyal tabakalarda yer almasına rağmen genel anlamda teknolojiyi 'Eğlenme ve boş zaman değerlendirme' amacıyla kullandığını ve bu noktada sosyo- ekonomik ve demografik değişkenlere bağlı olarak sosyal tabakaların etkisi olmadığı gözlemlenmektedir.

Katılımcıların dijital okuryazarlık tutumlarını ölçmeye yönelik ölçek sonucunda dört alt boyut ortaya konmuş ve bunlardan 'İşlevsel Tüketim' alt boyutu öne çıkmıştır. Bu alt boyutta da 'Yenilikleri ve değişiklikleri medyadan takip edebilme noktasında iyi olma' itemi en yüksek değeri almıştır. Ölçek

alt boyutlarında ‘İşlevsel Üretim’ ve ‘Tüketim’ arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki ortaya çıkmıştır. İşlevsel üretim arttıkça tüketim de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların sosyo- ekonomik ve demografik özellikleri ile dijital okuryazarlık alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcılarda cinsiyet açısından ‘Eleştirel Tüketim’ alt boyutu hariç diğer alt boyutlarda farklılaşmaya ulaşılmıştır. Erkek katılımcıların işlevsel üretim ve tüketimde ortalamaları yüksek iken eleştirel üretimde kızların ortalamalarının yüksek çıkması, cinsiyetin dijital okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Elde edilen ortalamalar, erkeklerin eleştirel üretimden ziyade işlevsel üretim alanında daha yetkin olduğunu göstermektedir. Kız katılımcılar ise eleştirel üretim anlamında erkeklere göre daha iyi durumdadır.

Hane halkı sayısı ile dijital okuryazarlık ölçeği alt boyutlarına bakıldığında ‘İşlevsel Tüketim’ açısından farklılaşma olmadığı ancak diğer alt boyutlarda farklılaşmalar olduğu gözlenmiştir. Diğer yandan, internet bağlantısı sahipliğinin dijital okuryazarlığın bütün alt boyutlarında farklılaşmalara neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul türü, dijital okuryazarlığın bütün alt boyutlarında farklılaşmalara neden olmaktadır. Okulların kuruluş amacı ve öğrenci profillerine göre dijital okuryazarlık bütün alt boyutlarda farklılaşma göstermektedir. Özellikle çıraklık eğitimi veren okul ve teknik lise (100. Yıl Mesleki Eğitim Merkezi ve Fatih Mesleki ve Teknik Lisesi) diğer okul türlerinden alt boyutlar açısından farklılaşmaktadır. Alt tabakada yer alan katılımcıların eğitim gördüğü okulların, dijital okuryazarlık alt faktörlerinde düşük değerlere sahip olması sosyal tabakaların dijital okuryazarlık beceri düzeyindeki farklılaşmalarını açıklamaktadır. Bu okulların örneklem dâhilinde seçilme durumu ve öğrenim gören öğrenci profili diğer okullardan farklı bir çizgi oluşturmaktadır.

Teknoloji kullanım amacı ile dijital okuryazarlık alt boyutlarına bakıldığında; bütün alt boyutlarda ‘Oyun, Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme’ itemi öne çıkmaktadır. Bu durum teknolojik araçların asıl fonksiyonlarından öte toplumsal alanda üretilemeyen boş zaman değerlendirme olgusunun teknolojik unsurlarla tamamlanması olarak değerlendirilmektedir. Evinde internet bağlantısı olan katılımcılar %81,5 iken, internet bağlantısı olmayan katılımcılar %18,5’tir. Evde internet bağlantısı sahipliği ve teknoloji kullanım amaçlarına bakıldığında ise ‘Oyun- Eğlence ve Boş Zaman Değerlendirme’ olgusu internet bağlantısı olanlardan % 83,5 ile öne çıkarken internet bağlantısı olmayanlarda ise bununla birlikte ‘Bilgi Edinme ve Araştırma’ itemi de öne çıkmıştır. Sosyal yardım olgusunda da aynı değişkenler gözlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların yer aldığı sosyal tabakalar fark etmeksizin teknolojiyi eğlenme ve boş zamanı değerlendirme üzerinden diğer yandan internet bağlantısına sahip olan katılımcıların neredeyse tamamının teknolojiyi eğlence amacıyla kullandığını ortaya koymaktadır.

Çalışmanın vurgulamak istediği sosyal tabaka ve dijital okuryazarlık ilişkisi doğrultusunda alt boyutlara bakıldığında ‘İşlevsel Üretim’ hariç diğer alt boyutlarda farklılaşmaya rastlanmıştır. ‘İşlevsel Tüketim’ alt boyutu açısından alt ve ortanın üstü ve üst kategoriler arasında farklılaşma gözlenmiştir. Alt grubun ortalaması daha düşük ve homojen bir yapı oluşturmakta, tabakalaşmada üst kısma çıkıldıkça ortalama artmakta, okuryazarlık olgusuna katılma oranları düşmektedir. ‘Eleştirel Üretim’ ve ‘Tüketim’ alt boyutlarında da aynı özellik görülmekte üst tabakalarda katılma oranı düşmektedir. Buna göre sosyal tabakalaşmanın aynı zamanda dijital okuryazarlık olgusunu etkilediği ve belirlediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Diğer yandan öne çıkan ve bütün sosyal tabakalarda ortalamanın eşit olduğu, farklılaşmaya rastlanmayan ‘İşlevsel Üretim’ alt boyutu, bütün katılımcıların bu noktada yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyo- ekonomik özellikler ve sosyal tabaka fark etmeksizin katılımcıların dijital platformların sağladığı içerik üretme ve paylaşma imkânının değerlendirilememesi ve dijital okuryazarlık düzeyinin bu anlamda yetersiz olması, dijital okuryazarlığın gerekliliğini göstermektedir. Katılımcıların içinde bulunduğu ve sosyal ilişkilerini, gündelik hayatlarını ve kimliklerini belirleyip düzenledikleri ağ toplumunda, dijitalleşmenin getirmiş olduğu fırsatların değerlendirilemiyor olması dijital yerliler açısından büyük sorun oluşturmaktadır. Geleneksel medyadan itibaren tüketici konumunda iken dijitalleşme ile birlikte interaktif bir ortamda üretici ve içerik sağlayıcı konuma geçen bireyin, özellikle teknolojiyi yakından tanıyan ve teknolojinin diline hâkim olduğu düşünülen dijital yerlilerin dijital okuryazarlık anlamında yetkin olması beklenmektedir. Eleştirel üretim ve tüketimin yanı sıra işlevsel tüketimde sosyal tabakalar farklılaşmalara neden olurken, işlevsel üretim boyutunda farklılaşmanın gözlenmemesi bütün katılımcıların bu konuda yetersiz olduğunu ve işlevsel üretim anlamında dijital okuryazarlığın eğitim kurumlarında ön plana çıkarılması gerektiğini göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

In the information society dominated by technology, the use of technology and access to information have become important. On the other hand, the effect of socio-economic and cultural variables on the ownership of technological tools has increased inequalities between people. The transfer of social inequality to the digital field is defined with the concept of 'digital divide' and includes the differentiations individuals experience in accessing and owning technology. The concept of digital divide affects not only the problem of access to information and communication technologies, but also how the individual will read the facts produced by digitalization. In the digitalization world, the concepts of social inequality and digital divide continue to be influential on the phenomenon of literacy. Digital literacy, on the other hand, is about reading, discussing, and reproducing the digital field, especially

internet technology. In particular, the way students use digital literacy draws attention in terms of both production and consumption with its functional and critical dimensions. Digital literacy aims to provide people with the skills to access quality and high-value content in the information age where communication technologies are developing.

In this study, within the framework of digital divide and digital literacy concepts, the relationship between high school students' access to technology and digital literacy in different socio-economic classes was examined. The study, which aims to reveal the relationship between social inequality and digital literacy, also determines which factors cause digital divide and differentiation in digital literacy.

As a result of the scale used to measure the digital literacy attitudes of the participants, four sub-dimensions were revealed, and the 'Functional Consumption' sub-dimension is in the foreground. In this sub-dimension, the item 'Being good at following innovations and changes from the media' received the highest value. School type causes differentiation in all sub-dimensions of digital literacy. It differs from other types of apprenticeship training and technical schools in terms of sub-dimensions. The fact that the schools where the participants in the sub class are educated have low values in digital literacy sub-factors explains the differences in the digital literacy skill level of the social classes.

Considering the sub-dimensions obtained in line with the relationship between social class and digital literacy, which the study focuses on, it is concluded that socio-economic classes affect and determine the phenomenon of digital literacy. Regardless of their socio-economic characteristics and social class, the inability of the participants to use the opportunity to produce and share content provided by digital platforms and the insufficient level of digital literacy in this sense shows the necessity of digital literacy. The fact that the opportunities brought by digitalization cannot be used in the network society in which the participants determine and organize their social relations, daily lives and identities poses a great problem for digital natives. It is expected that digital natives, who have become producers and content providers in an interactive environment with digitalization, are especially familiar with technology and are thought to have a command of the language of technology, will be sufficient in terms of digital literacy. While social classes cause differentiations in functional consumption as well as critical production and consumption, the absence of differentiation in functional production shows that all participants are inadequate in this regard. In this direction, it can be said that the result of the study shows that digital literacy in terms of functional production should be brought to the fore in educational institutions.

KAYNAKÇA

- Aydın, K. (2018). Max Weber, Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma. *Journal of Economy Culture and Society*. 57, 245-267.
- Bawden, D. (2001). Information and Digital Literacies: A Review of Concepts. *Journal of Documentation*. 57(2). 218- 259.
- Berber, Ş. (2003). Modern Bir Olgu Olarak Sosyal Sınıflar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9, 223-232.
- Binark, M. (2015). Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayısı Hakkında: Neden? *folklor/edebiyat*. 21(83). 9-18.
- Bourdieu, P. & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in Education*. (2. Baskı). Society and Culture. Sage Publications: London.
- Buckingham, D. (2015). Defining digital literacy, Ed. Morten Søby *Nordic Journal of Digital Literacy Special*, Norwegian Centre for ICT in Education. Scandinavian University Press, 21-34
- Ceylan, T. (2011). Toplumsal Sistem Analizinde Toplumsal Statü ve Rol. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15(1), 89-104.
- Chaney D. (1996). *LifeStyles*. Routledge: Londra.
- Chen, W. & Wellman, B. (2003). Charting Digital Divides: Comparing Socioeconomic, Gender, Life Stage, and Rural-Urban Internet Access and Use in Eight Countries. Ed. William Dutton, Brian Kahin, Ramon O'Callaghan ve Andrew Wyckoff, Cambridge MA: MIT Press.
- Cho, J., De Zúñiga H., Rojas H. & Shah V. D. (2003). Beyond Access: The Digital Divide and Internet Uses And Gratifications. *It&Society*. 1(4). 46- 72.
- Dewan, S. & Riggins J. F. (2005). The Digital Divide: Current and Future Research Directions. *Journal of the Association for Information Systems*. 6(12), 298-337.
- DiMaggio, P. & Hargitta, E. (2001). From the 'Digital Divide' to 'Digital Inequality': Studying Internet Use As Penetration Increases. Working Paper #15, Center for Arts and Cultural Policy Studies, Woodrow Wilson School. Princeton University, 1-21.
- Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. (11. Baskı). Beta Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
- Duran, E. & Özen, N. (2018). Türkçe Derslerinde Dijital Okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 3(2), 31- 46.
- Erdendoğdu, F. (2014). Sosyal Tabakalaşma ve Eşitsizlik. Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü. (Erişim Tarihi: 14.11.2019). https://www.academia.edu/7259472/Sosyal_Tabakala%C5%9Fma_ve_E%C5%9F
- Fuchs, C. & Horak, E. (2008). Africa And The Digital Divide. *Telematics and Informatics*. 25, 99-116.
- Gasset, O. J. (2007). *İnsan ve Herkes*. (Çev.: Neyyire Gül Işık). Metis Yayınları: İstanbul.

- Grusky, B. D. (2019). *Social Stratification: Class, Race, and Gender in Sociological Perspective* (2. Baskı). Routledge: New York.
- Gunkel, J. D. (2003). Second thoughts: toward a critique of the digital divide. *New media & Society*. 5(4). 499-522.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action, A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission 135 on the Information Needs of Communities in a Democracy*. The Aspen Institute: Washington.
- İnal, K. (2009). *Medya Okuryazarlığı El Kitabı*. Ütopya Yayınevi: Ankara.
- İnce, M. (2017). Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 19(1). 294-319.
- Kalaycıoğlu, S. (2002). Toplumsal Tabakalaşma. (Ed.: İhsan Sezal). *Sosyolojiye Giriş*. Martı Kitap ve Yayınevi: Ankara. 295-316.
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., Çelen, Ü. & Türkyılmaz, S. (2010). Temsili Bir Örneklemede Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 13(1). 183- 220.
- Kemerlioğlu, E. (1996). *Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik*. Saray Kitabevleri: İzmir.
- Koç, M. ve Barut, E. (2016). Development and Validation of New Media Literacy Scale (NMLS) for University Students. *Computers in Human Behavior*, 63, 834-843.
- Lee, L., Chen, D., Li J. & Lin, T, (2015). Understanding new media literacy: The development of a measuring instrument, *Computers & Education*. 84- 93.
- Linton, R. (1936). *The Study of Man*. Appleton Century Crofts Inc.: New York.
- Livingstone, S. (2004). What is media literacy? *Intermedia*. 32(3).
- Livingstone, S. & Helsper, E. J. (2007). Gradations in digital inclusion: children, young people and the digital divide. *New media & society*. 9(4), 671-696.
- Luyt, B. (2003). *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty and the Internet Worldwide*. Pippa Norris. Cambridge, UK: Cambridge University Press, *Social Science Computer Review*. 21(1). 120-123.
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.
- Monroe, B. (2004). *Crossing the Digital Divide Race, Writing and Technology In The Classroom*. Teachers College Press: New York.
- Nelson, K., Courier, M. & Joseph, W. G. (2011). Teaching Tip an Investigation of Digital Literacy Needs of Students. *Journal of Information Systems Education*. 22(2). 95-109.

- Norris, P. (2001). *The Global Divide: Information Poverty and Internet Access Worldwide*. Cambridge University Press.
- OECD, (2001). *Understanding The Digital Divide*. OECD Publications: France.
- Park, S. (2012). Dimensions of Digital Media Literacy and the Relationship with Social Exclusion. *Media International Australia*, 142(1). 87-100.
- Parsons, C. & Hick, S. (2008). Moving from Digital Divide to Digital Inclusion. *New Scholarship in the Human Services*. 7(2). 1-16.
- Ritzer, G. & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. (Çev. Himmət Hülür). De Ki Basım Yayım: Ankara.
- Sciadas, G. (2005). From the Digital Divide To Digital Opportunities Measuring Infostates for Development. (Ed. George Sciadas), Claude-Yves Charron: Quebec.
- Selwyn, N. (2006). Digital division or digital decision? A study of non-users and lowusers of computers. *Poetics*, 34, 273-292.
- Steyaert, J. (2002). Inequality and the digital divide: myths and realities, *Advocacy, Activism, and the Internet*. *Community Organization and Social Policy*, Ed. Steven Hick ve John McNutt, Lyceum. 199-211. Press: Chicago.
- Sunar, L. (2016). Türkiye’de Tabakalaşma ve Eşitsizliği Tartışmak. (Ed. Lütfi Sunar). *Türkiye’de Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik*. 1-29, Matbu Kitap: İstanbul.
- Şengönül, T. (2008). Toplumumuzda Eğitimin Dikey Sosyal Hareketliliğe Etkisi, İzmir’de Profesyonel Meslek Sahibi Bireyler Üzerine Bir Araştırma. *Sosyoloji Dergisi*. 19, 171-208.
- Tekin, N. (2014). Tüketim Temelli Hayat Tarzları ve Gösteri Mekânı Olarak Kentler. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. 68 -84.
- Turner, S. B. (1997). *Eşitlik*. (Çev. Bahadır Sina Şener). Dost Kitabevi: Ankara.
- Turner, S. B. (2000). *Statü*. (Çev. Kemal İnal). Doruk Yayınları: Ankara.
- Van Deursen, A. & Van Dijk, J. (2015). *New Media and the Digital Divide*. 2nd ed., *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 16, 787-792.
- Van Dijk, J. (2006). Digital divide research, achievements and shortcomings. *Poetics*. 34, 221-235.
- Weber, M. (2006). *Sosyoloji Yazıları*. 8. Baskı. (Çev. Taha Parla). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Witte, C. J. & Mannon, E. S. (2010). *The Internet and Social Inequalities*. Routledge: New York.
- Wu, C. J.& Wang, Y. (2011). Unpacking New Media Literacy. *Journal of Systemics, Cybernetics and Informatics*. 9(2). 84-88.